

МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ

1. Определение и същност

Метод – от гръцки – начин, път, подход. Методи на обучение – това са начини за съвместна дейност на преподавател и обучавани, чрез които се овладява социален опит (знания, умения, навици). Това са пътищата, по които учителят води обучаваните от незнание към знание, способ за взаимовръзка между тях.

2. Избор на конкретен метод на обучение – детерминанти

Изборът се прави на базата на конкретната тема, цел на урока и учебна задача, която трябва да се изпълни; нивото на подготовка на обучаваните; характера на учебния материал; възрастовите особености на обучаваните; конкретните условия на обучение, в това число и материално-техническата база; учебното време, с което се разполага; личностните особености на преподавателя

3. Функции, които изпълняват методите на обучение

- **Учебна** – свързана с дейността на обучаваните – учене, усвояване на нов учебен материал
- **Обучаваща** – свързана с дейността на преподавателя – преподаване
- **Ръководна** – реализира се управление на учебната дейност
- **Информационна** – обучаваните получават разнообразна информация
- **Коригираща** – своевременно се коригират грешки и пропуски в учебната дейност
- **Възпитателна** – овладяване на знание, което да доведе до изграждане на степен на възпитаност

4. Свойства на методите на обучение

- **Яснота** – да бъде разбираем и достъпен за участниците в учебния процес
- **Насоченост** – адекватност с учебните цели
- **Резултатност** – да е ефективен, да постига поставените цели
- **Плодотворност** – позволява да се постигнат и други резултати, не само поставените като цел
- **Надеждност** – за постигане на поставената цел
- **Икономичност** – достигане до желания резултат по най-краткия път с минимален разход на време и средства

5. Видове методи на обучение – класификация

Различават се няколко групи методи, разделени на базата на различни признаци:

За организация и осъществяване на учебната дейност

За стимулиране и мотивиране на ученето

За контрол и самоконтрол

Класификация на методите на обучение според етапите на учене:

- ❑ **Възприемане: Обяснително-илюстративни** – обяснение, демонстрация, повторение, разказ, описание, инструктаж, наблюдение
- ❑ **Осмисляне: Евристични** – беседа, дискусия, работа в малки групи, решаване на проблемни задачи
- ❑ **Затвърждаване: Репродуктивно-практически методи** – самостоятелна работа, упражняване, изпълнение на практически задачи
- ❑ **Приложение: Изследователски методи** - решаване на казуси, условна игра на роли (игрово моделиране), метод на проектите и др.

Обяснително-илюстративните са икономични (за кратко време обучаваните получават конкретна, целенасочена учебна информация). Репродуктивно-практическите методи: многократно, съзнателно повторение на умствени и практически действия с цел формиране, затвърждаване и усъвършенстване на необходимите умения и навици.

Видове методи:

I. Традиционни методи - Традиционното обучение е ориентирано по отделни дисциплини, с центриран към преподавателя подход.

1. **Лекционно изложение** – за кратко време, в логическа последователност, в завършен вид се представя определено учебно съдържание; пасивност на обучаваните – недостатък. Преподавателите трябва чрез интонацията, паузи, повторения да подчертаят основните моменти и да научат обучаваните да правят подробен конспект. Чистота на езика, интонация, култура, научност. Структура на лекцията: въведение, същинска част, заключителна част.
2. **Разказ** – описателен характер на изложението. Може да бъде емоционално наситен
3. **Обяснение** – правят се разяснения, допълнения в строга последователност.
4. **Изложение с опонент** – по време на изложението втори човек задава въпроси, провокира, противоречи.
Умението да се задават въпроси (да се изчакват студентите)
5. **Беседа** – преподавателят задава въпроси, обучаваните отговарят, осъществява се диалог. Въпросите могат да бъдат от различен характер: оценъчни, проблемни, евристични, репродуктивни.
6. **Дискусия** – обмен на мнения, могат да се изказват лични, субективни мнения. Дискусията може да бъде обща, ръководена, оценъчна, изследователска, панелна (темата се разделя на части и студентите се разделят на групи да работят по отделните части), дискусия по „процедура Филипс 66” (същото като предното, но с отговорник на всяка група, който докладва пред всички за работата в малката група. Така всички се запознават с работата по всички части на темата), мозъчна буря или атака (брейнсторминг) – без предварителна подготовка се обсъжда даден проблем с наличните знания. Използва се за активиране на наличните знания.
7. **Демонстрация** – видимо за всички, в забавен темп, интонационни акценти и многократни повтаряния. Показват се учебни материали (натурални обекти, картини, чертежи, модели, макети, рисунки) или опити (действия), придружени

- с обяснения, разяснения. Преди самостоятелната практическа работа на студентите задължително се прави демонстрация от преподавателя.
8. **Инструктаж** – в практическото обучение се ползва. Прави се устно, писмено и съчетано с практическо изпълнение. Ефективността на практическата, лабораторната и самостоятелната работа зависят от качеството на инструктажа. За безопасност се правят инструктажи при необходимост.
 9. **Самостоятелна работа** – разглеждат я като форма, метод, средство, прием на обучение. Целенасочена, предварително организирана, под непрякото ръководство на преподавателя. Винаги се предхожда от инструктаж за обема, мястото, времето, опасностите и показателите за качество. Може да бъде аудиторна (по време на лекции и упражнения) и извънаудиторна (извън редовната учебна програма). За развиване на творческите способности на обучаваните. “Обучаващите по-малко да учат, а учащите се повече да се учат”.
 10. **Работа с книга, учебник или друга помощна литература** – бързо ориентиране в учебната литература, как да се правят тезиси, планове, конспекти и т.н.
 11. **Упражняване** – за формиране и затвърждаване на практически знания, умения и навици. Това е съзнателно извършване на определени действия и тяхното повторение.
 12. **Наблюдение** – това е възприемане, свързано с мисленето. В медицината е от изключителна важност. Някои диагнози се поставят само на базата на информацията, получена от наблюдението. Не случайно първият и задължителен метод на физикалното изследване е наблюдение.
 13. **Лабораторна и практическа работа** – формират се двигателни умения и навици. Етапи: планиране, извършване, контрол и оценяване. Може да се провежда индивидуално, групово или фронтално.
 14. **Учене с тренажори**– формиране на знания, умения, навици чрез технически средства, които копират оригиналните.
 15. **Метод на проекта** - изгражда самостоятелност. Дава се за определен период от време. Може да бъде индивидуален или групов. Предварително се поставят критериите за оценка.
 16. **Метод „дебат за и против“** – две групи, които изказват и защитават определени мнения.
 17. **Метод „чек лист“** – по предварително изготвен списък се проверяват умения, знания и др.
 18. **Ситуационен метод** - теоретичното обучение максимално се доближава до практиката. Изгражда умения за справяне в критични или сложни ситуации.
 19. **Игров метод** – ролева игра. Да се възпроизведат реални диалози, роли: взаимоотношения преподавател – студенти, медицинска сестра –пациент, съобщаване на лоши новини и т.н.
 20. **Драматизация** – като ролева игра, драматизация, проблемна ситуация. Психодрамата се използва като терапевтично средство при психически проблеми.
 21. **Метод „синектика“** – смесване на нееднородни неща, търсят се нетрадиционни решения.

22. **Метод „инвентика”** – повече се прилага в техниката. Предмети се разделят на части и чрез изменения се получават други, нови предмети.

II. Активизиращи познавателната активност методи на обучение - нетрадиционни, иновационни методи

Нетрадиционните учебни методи активизират познавателната и професионалната активност на студентите. Създават възможности за самообучение, самоконтрол и саморегулация на обучението. Подходящи са за обучение на възрастни. Нетрадиционните дидактически технологии се наричат иновационни.

A/ Характеристики на нетрадиционните методи на обучение:

- Преобладава ученето над преподаването
- Високо ниво на самостоятелност и съзнателност
- Насочени са повече към мисленето и по-малко към паметта
- Повишават емоционалния тонус
- Преодолява се хипердидактизма в обучението
- Подпомагат формиране на личностни качества
- Скъсяват периода за професионална адаптация

Б/ Видове нетрадиционни методи на обучение:

1. **Програмно обучение** – обучение по индивидуална учебна програма за целия курс на обучение. Най-често в по-кратки срокове, по-интензивно. Предназначено за хора с по-големи интелектуални възможности.
2. **Програмирано обучение** – започва 1954 г. Свързва се с появата на кибернетиката и електрониката. За обучението са необходими компютри. Обучение: един студент – един компютър. Метод на обучение без участието на преподавател, напълно индивидуален.

Почива на следните **принципи**:

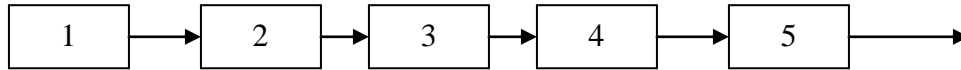
- Съзнателност и активност
- Системност и последователност
- На индивидуален подход

Същност: разпределение на учебното съдържание на малки дози (порции), „стъпки”, „кадри”. На края на представената на монитора малка порция от учебното съдържание има въпрос. Ако студентът даде верния отговор, се отваря следващата порция (част) от учебното съдържание. Обучаваният пътува по програмата сам със собствен темп. Съществуват 2 вида програми:

а. Линейна програма – Скинър.

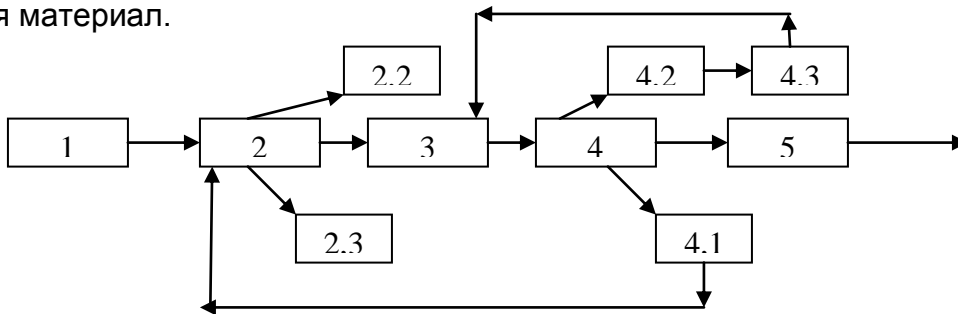
На зададения въпрос накрая на малката част от учебното съдържание, представено на монитора, съществува само един верен отговор, който обучаваният трябва да даде. Ако отговори вярно, се отваря следващата част от учебното съдържание (учебния материал), което отново завършва с въпрос, на който трябва да се даде отговор. Ако не се даде верния отговор, се подпомага като му се задават подпомагащи въпроси. Като се изчерпят, му се дава верния отговор, като се обяснява защо той е верен. Този метод изключва грешките.

Осигурява удовлетворение. Смята се, че този начин на обучение е с голям ефект, защото студентите научават всички важни неща. Всички обучавани минават едно и също учебно съдържание, в един и същ обем, в един и същ ред, само времето за усвояване на информацията е различно. Които владеят учебния материал, отговарят вярно на зададените въпроси и стигат по-бързо до края на програмата.

в. Разклонена програма – Краудър.

Всяка „доза”, „порция” материал завършва с въпрос, на който са дадени няколко възможности за отговор. Ако се избере верният отговор, се поднася следващата порция нова информация. При грешка, се отива в разклонение, което автоматично връща предишната информация, обяснява се характерът на грешката и се извършва повторна проверка. Обучаваният може да се връща към старо учебно съдържание. Това е техника на учене, техника за организиране на учебния материал.

Програмираното обучение е по-ефективно за затвърждаване, проверяване и оценяване на знанията, отколкото за усвояване на нов учебен материал.

с. Алгоритъм – Ланда, технология, подвид на програмираното обучение.

Система от строг ред на извършване на действията (умствени и/ или манипулации), стъпка по стъпка, без право на разместване на стъпките, които водят всички обучавани до успешно постигане на целта. Представлява пълно предписание за точното изпълнение на дадена задача. Алгоритми се изработват задължително за справяне в спешни и неотложни състояния. Свойства: детерминираност (при едни и същи свойства води до едни и същи резултати), масовост, резултатност и последователност.

Дидактическото предназначение на алгоритъма е обучение, самообучение, контрол и самоконтрол. Удобно средство за постигане на образователните цели.

Предимства на програмираното обучение

- Отсява важното от маловажното
- Осигурява постоянна обратна връзка
- Индивидуализация на обучението
- Всички обучавани минават едно и също учебно съдържание, в един и същ обем, в един и същ ред, само времето за усвояване на информацията е различно.

Недостатъци на програмираното обучение – ограничено общуване между обучавани и обучавачи се – намалява възпитателното и формиращо действие на учебния процес.

3. **Проблемно обучение** – същността му е поставяне на обучавания в състояние на интелектуално затруднение и принудата сам да търси нови методи, средства, информация за решаване на проблема. Атакува емоционалната сфера, развива професионалното творческо мислене. Може да бъде на фона на традиционното обучение или самостоятелно.

Проблемното обучение изгражда:

- Умения за решаване на проблеми, клинично мислене, творческо мислене
 - Съобразителност и подвижност
 - Внимание, памет, емоционален ефект
 - Носи удовлетворение от резултатите
 - Волеви качества, постоянство (за преследване на поставените цели)
 - Повишена активност, мотивация, съзнателност
 - Трайни знания
4. **Сугестология** – чрез внушение. Медицинското образование е подчинено на възприятия с всички сетива, всички анализатори на фона на една добра мотивация. За обучение по чужди езици
5. **Решаване на учебни задачи** - биват диагностични, лечебни. На всяка учебна задача трябва да бъде изготвен еталон на верния отговор. По степен на трудност учебните задачи биват типови и ситуационни (проблемни). **Типовите учебни задачи** изграждат дидактическите тестове от III-то ниво, а **ситуационните** – от IV-то ниво (познавателно равнище). Типовите и ситуационните учебни задачи могат да се използват като средство на обучение, а така също и за контрол и оценка на знанията.
6. **Проблемно-базирано учене**
7. **Дистанционно обучение** – в медицината ограничено използване. Теоретичните знания могат да се усвоят дистанционно, но не и практическите умения и навиците